

Afb. 20. Kelkglas met ruit- en amandelvormig slijpwerk. Op een uitgespaard veld zijn twee door een strik verbonden cartouches gegraveerd; in het linker het wapen van de Staten-Generaal (klimmende leeuw met pijlbundel en zwaard); in het rechter een gekanteelde burcht met valdeur, aan beide zijden waarvan een kanon; de poort is gevaand met de vlag van de Verenigde Staten van Noord-Amerika met de dertien sterren, zoals die gold van 14 juni 1777 tot 1 mei 1795.

H. 18,5 cm, Diam. voet 10 cm, Diam. kelk 8,3 cm.

ENGELS glas van ca. 1760, gegraveerd in NEDERLAND, 1782.

Opn.: Het glas is waarschijnlijk gegraveerd ter gelegenheid van de erkenning van de Verenigde Staten door de Staten-Generaal op 19 april 1782. John Adams (1735-1826), de latere president van de

U.S.A. (1797-1801) werd toen toegelaten als *minister plenipotentiaris der XVIII Vereenigde Staaten van Noord Amerika bij de Republiek der VII Vereenigde Nederlanden*. Een andere mogelijkheid is dat het glas werd gegraveerd ter gelegenheid van de plechtige ondertekening van het eerste verdrag van handel en vriendschap op 8 oktober 1782 in Den Haag. De Republiek was het tweede land dat de Verenigde Staten 'vrij verklaarde'; Frankrijk was voorgegaan in februari 1778 bij het Verdrag van Versailles.
Herk.: Kunsthandel A. Vecht, Amsterdam. Geschenk van de Commissie voor Fotoverkoop, 1973 (Afd. Ned. Gesch.).

Afb. 21. Vaas van glas, versierd in rood met wilde wingerd op gele fond.

H. 30,5 cm.
Croismaré, MULLER frères, ca.

1900. Onderop gesigineerd in laag reliëf: Muller Croismaré.
Herk.: Kunsthandel U.-B. Bredow te Berlijn. Aankoop 1973.

Afb. 22. Vaas van glas, versierd met papavers.

H. 32,5 cm.
Saint-Denis, LEGRAS & CIE, ca. 1900. Gemerkt: INDIANA en monogram LC in goud.
Herk.: Kunsthandel U.-B. Bredow te Berlijn. Aankoop 1973.

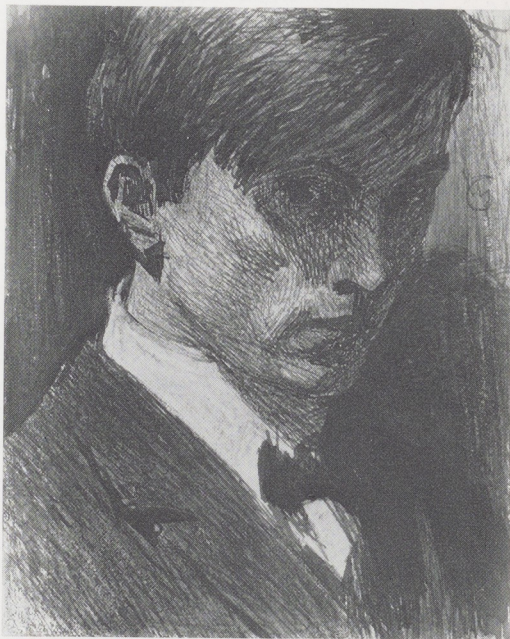
Afb. 23. Vaas van groen en paars glas, versierd met bomen.

H. 19,5 cm.
Nancy, DAUM frères, ca. 1900. Gemerkt: Daum Nancy.
Herk.: Kunsthandel U.-B. Bredow te Berlijn. Aankoop 1973.

Aanwinsten Prentenkabinet

Van de Amsterdamse schilder G. B. J. Westermann, overleden in 1971, verwierf het Rijksprentenkabinet dit voorjaar een reeks van 24 tekeningen. Zij zijn van verschillend formaat en uitgevoerd in verschillende technieken, maar hebben alle betrekking op de Academie van Beeldende Kunsten, waar de kunstenaar les gaf van 1918 tot 1945. Door het directe en spontane karakter geven deze schetsbladen een suggestief beeld van het academieleven in de eerste helft van deze eeuw, en de vele kunstenaarsportretten die er op voorkomen verlenen de collectie nog extra documentaire betekenis. Een jeugdig zelfportret van de tekenaar voegde zijn dochter, Mevrouw Mauve-Westermann als schenking aan het ensemble toe (afb. 1).

Van de heer W. G. Hofker, die ook al eerder het Prentenkabinet met tekeningen van eigen hand bedacht, werden 19 bladen ten geschenke ontvangen. Evenals het werk van Westermann versterken zij in belangrijke mate de verzameling kunstenaarsportretten, daar zij o.m. de beeltenissen bevatten van de schilders Theodoor Heynes, Willem Witsen, Willem Dooyewaard, Oscar Kokoschka, van de beeldhouwers Mari Andriessen, Frits van Hall, Aart Rietbroek, Paul Gregoire, van de schrijvers C. J. Kelk en Hein Bocken.

Afb. 1. Gerhardus Bernardus Josephus Westermann. Zelfportret op jeugdige leeftijd. Rechts bovenaan gemonogrammeerd: G W. Pen in zwart en gekleurd krijt, 139 × 115 mm. Inv. nr. 1973 : 35.

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 4

Afb. 2. Gerhardus Bernardus Josephus Westermann. Vier academisch-leerlingen, tekenend naar gipsmodel. Verso: portretstudie van een vrouw. Geannoteerd met de namen: M. S. Andriessen, W. G. Hofker, F. J. van Hall. Aquarel, 252 × 355 mm. Inv. nr. 1973: 28.

Afb. 3. Willem Gerard Hofker. Studieblad met de portretten van de schilders Colnot en V. d. Kerke, de laatste nog eens herhaald. Rechts bovenaan gesigneerd: W. G. Hofker 1956. Onderaan geannoteerd met de namen: A. J. G. Colnot - W. v. d. Kerke. Potlood en rood krijt, met wit gehoogd, op blauw gewassen gelinieerd papier 327 × 223 mm. Inv. nr. 1973 : 58.

Afb. 4. Gerhardus Bernardus Josephus Westermann. Portret van Jeanne Brandsma, tekenend, op de rug gezien. Aquarel, 146 × 112 mm. Inv. nr. 1973 : 17.

Samenvatting

TROFEEËN IN EEN PARK.
BIJ EEN TEKENING VAN ANTONIE VAN BORSSUM

DOOR WILHELM DIEDENHOFEN

In 1970 werd door het Rijksprentenkabinet, Amsterdam, een tekening van Antonie van Borssum verworven (afb. 1; noot 1), waarop het door Prins Johan Maurits van Nassau-Siegen ten N.W. van Kleef op de Springenberg aangelegde park is weergegeven zoals dit er kort na de aanleg moet hebben uitgezien (noot 2). Men kijkt van halverwege de heuvel neer op het park dat de vorm heeft van een Grieks theater en met taluds op verschillende niveaus is aangelegd en dat op natuurlijke wijze, o.a. door bossages, wordt omsloten. Links leidt een holle weg, gestoffeerd door een paar figuren (één zittend: een schilder?, van Borssum zelf?), naar boven; op de achtergrond rechts ziet men de Rijnvallei met in de verte de silhouet van de Schenkenschans. Het was Johan Maurits' opzet om het landschap bij Kleef door vaste punten te accentueren en de in dit park opgerichte monumenten leveren daar bewijs van (noot 3). Op het hoogste punt van het bovenste terras staat een erezetel van waaraf de Prins van het uitzicht kon genieten. Hoe zo'n zetel - en de boog er voor - werd opgebouwd zien wij nauwkeurig in een tekening uit 1654 van Hendrik Feltman (afb. 2), waar een zetel, en het halfronde priel waar in hij staat opgesteld, is samengesteld uit wapenonderdelen als mortierlopen en kanonskogels. Ook de randen van het terras ter weerszijden van 's Prinsen zetel zijn omboord met een rij van (elf) kanonskogels, terwijl daaronder

twee mortieren de 'as' van het 'theater' flankeren. Ook elders had Johan Maurits zulke wapentrofeeën toegepast als een *Point-de-vue*, nl. op het 'sterreplein' van de 'Nassauer Allee' (afb. 3; noot 5).

Bij het volgende, lager gelegen terras is de taludrand weer afgezet met een rij van kanonskogels. Nog weer lager kromt zich een brede weg; in de berm daarnaast staat in het midden een ondefiniceerbaar voorwerp: een kanonsloop (?) waarop een zeshoekige opbouw rust, met een ronde knop of kogel daarboven, zeker weer een wapenstuk. Het 'theater' wordt beneden afgesloten door een rechthoekige vijver die aan de korte zijde half-cirkelvormige afsluitingen heeft. In het midden, aan de heuvelkant van de vijver, staat weer een mortier, klaarblijkelijk een heel fraai exemplaar. Aan de overzijde van het water sluit een kunstig priel (bekroond met een kogel) met twee verdiepingen het 'theater' als een soort coulisse af. Dergelijke prieden werden van latwerk opgebouwd en men liet het geheel dan door klimplanten begroeien (noot 6). Links van het priel is nog een kleine boog te zien; het lijkt of daarvoor ook weer kogels liggen (misschien als rand om een tweede vijver?). Aan een boomstam, links op de tekening hangt een ruim twee meter hoog Johannierterkruis en dit verschaft ons een datum *post quem* voor het ontstaan van het blad: op 15 juni 1652 werd Johan Maurits gekozen tot Meester van de Johannierterorde in de Ballije van Brandenburg (noot 9). Op 13 november 1653 liet de Prins ook een geweldig hoge wapentrofee (ca. 11 meter) met het Johannierterkruis op de Freudenberg oprichten (afb. 4; noot 8). Het lijkt wel zeker dat men in het voorjaar van 1653 begonnen is met het werk voor het park op de Springenberg; de terrassen en taluds zijn nieuw afgestoken en de omringende begroeiing lijkt volop in blad te staan. Van een gedateerd gedicht van M. M. van Akerlaecken (noot 10) weten wij dat op 22 december 1653 nog een trofee werd opgericht in het park, n.l. een hoge stenen zuil, waarop op een kanonskogel de wapenrusting